

YAHUDİ KAYNAKLARI IŞIĞINDA
YAHUDİLİK

YASİN MERAL



İstanbul 2021



Yahudi Kaynakları Işığında
Yahudilik / Yasin Meral

© MilelNihal Yayınları
İstanbul 2021

Birinci Baskı
MilelNihal 2021

Genel Yayın Yönetmeni
Hakan Olgun

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Bilal Patacı

Son Okuma
Ömer Faruk Gündüz

ISBN
978-605-06488-7-4

Ekim 2021

Baskı ve Cilt

Step Ajans Reklamcılık, Matbaacılık Tan.
ve Org. Ltd. Şti. Göztepe Mah. Bosna Cad.
No: 11 Bağcılar/İstanbul 0212 446 88 46

Matbaa Sertifika No: 45522

MilelNihal Yayınları
Akşemseddin Mahallesi M. Sarper Alus
Sokak No: 4/6 Fatih İstanbul.
0212 533 97 31

MilelNihal Yayınları HİKAV Yayın
Kültür Araştırma ve Eğitim Hizmetleri
A.Ş.'ne aittir.

Yayınevi Sertifika No: 40767

YASİN MERAL

1979’da Suluova’da (Amasya) doğdu. 2002 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 2005-2007 yılları arasında Roma’da Papalığa bağlı Pontificia Università Gregoriana’da Hıristiyanlık üzerine eğitim gördü. 2007 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda “Yeni Ahit Kanonu’nun Oluşumu: I-IV. Asırlar” başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2007 yılı Eylül ayında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda doktora başladı ve 2008 yılı Ocak ayında aynı bölüme araştırma görevlisi olarak atandı. 2008-2009 ve 2010-2011 eğitim-öğretim yıllarında Kudüs İbrani Üniversitesi’nde İbranice eğitimi aldı ve doktora araştırmalarında bulundu. 2012 yılında “İbn Meymun’un Eserlerinde İslam ve Müslümanlar” başlıklı teziyle dokorasını tamamladı. 2014-2015 eğitim-öğretim yılında New York’taki The Jewish Theological Seminary’de doktora sonrası araştırmalarda bulundu. Halen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda görev yapmaktadır. Yahudi-Müslüman ilişkileri, Kur’an’da Yahudiler, İbranice Kur’an mealleri, Yahudilikte ahir zaman inanışları, reddiye geleneği ve Osmanlı Yahudilerinin matbaacılık faaliyetleri üzerine çalışmaları yayımlanmıştır.

Dinler Tarihi camiasının glen yüzü, muhterem hocamız
Prof. Dr. Ömer Faruk Harman'ın aziz hatırasına...

İçindekiler

Ön Söz	XI
GİRİŞ	1
1. Yahudiliği Öğrenmenin Müslümana Ne Faydası Olur?	3
2. Yahudiler için Kullanılan İsimlendirmeler	5
I. TARİHSEL GELİŞİM	9
1. Yahudilikte İnsanlık Tarihi (Âdem'den İbrahim'e)	11
2. İbrahim'den Musa'ya (Yak. MÖ 1800-1400)	14
3. Musa'dan Babil Sürgünü'ne (Yak. MÖ 1400'ler-MÖ 586)	19
4. II. Mabed Dönemi (MÖ 515-MS.70)	31
5. Roma-Bizans ve Avrupa'da Yahudiler	42
6. Osmanlı ve Türkiye Yahudileri	48
7. Sabatay Sevi ve Mesihlik İddiası	53
8. Hasidiler ve Mitnagedler	57
9. Emansipasyon (Özgürleşme) ve Haskala (Aydınlanma)	60
10. Hovevey Tsiyon, Siyonizm ve Holokost	66
II. TEMEL İNANÇ ESASLARI	73
1. Tanrı	76
a. Tanrı'nın Özellikleri	76
b. Tanrı'nın İsimleri	81
2. Tevrat	84
3. Seçilmişlik	92
4. Kutsal Toprak	97
5. Peygamberlik	101
6. Melek İnancı	108
a. Tanah'ta Melek İnancı	108
b. Yahudi Geleneğinde Melek İnancı	112
c. Apokrifler ve Apokaliptik Literatürde Melek İnancı	119
7. Mesih Beklentisi	121
8. Ölüm Sonrası Hayat	128

III. YAHUDİ DİNİ LİTERATÜRÜ	137
1. Yazılı Tora (Tora şe-bihtar)	139
a. Tanah (Tora, Neviim ve Ketuvim)	139
b. Tevrat ve Tanah Çevirileri	149
2. Sözlü Tora (Tora şe-baal pe)	155
a. Mişna	156
b. Gemara (Talmud)	159
c. Midraş	165
3. Tevrat Tefsirleri	167
4. Hukuk/Fıkıh Literatürü	173
5. Fetva Literatürü (Responsa)	180
6. Mistik ve Kabalacı Literatür	187
a. Yahudi Mistisizmi ve Kabala	188
b. Yahudi Mistisizmi ve Kabala'nın Kaynakları	191
IV. BEŞİKTEN MEZARA YAHUDİ YAŞAMI	199
1. İbadetler	202
a. Dua	202
b. Zekât, Sadaka ve Öşür	206
c. Oruç	208
d. Hac	211
e. Kurban/Korban	212
f. Dinî Temizlik	215
2. Mabed ve Dinî Objeler	217
a. Mabed	217
b. Din Adamları ve Semiha	219
c. Dinî Objeler	224
3. Şabat	228
4. Bayramlar	236
a. Pesah	237
b. Şavuot	241
c. Roş ha-Şana	243
d. Yom Kipur	245
e. Sukot	248

f. Purim	251
g. Hanuka	253
5. Geçiş Törenleri	254
a. Brit Mila (Sünnet)	254
b. Pidyon ha-Ben	256
c. Bar Mitsva ve Bat Mitsva	257
d. Evlilik ve Bořanma	258
e. Sonradan Yahudilięe Geçiş	260
f. Ölüm	262
6. Yiyecek ve İçecekler (Kařrut)	266
7. Halk İnanışları	270
a. Nazar	270
b. Lilit	272
c. Hamsa	275
d. Cinler lemi	277
e. Yaygın Hurafeler	281

V. YAHUDİ MEZHEP VE GRUPLARI	285
1. İlk Ayrılık: Samiriler	287
2. II. Mabed Dönemi Yahudi Grupları	295
a. Hasidiyanlar	296
b. Soferim	301
c. Ferisiler	304
d. Sadukiler	314
e. Esseniler	319
f. Am ha-Arets (Toprak Halkı/iftiler)	326
g. Kanaim (Zeolotlar) ve Sicariiler	328
3. Orta aę Yahudi Mezhepleri	330
a. Rabbaniler	330
b. İseviyye	333
c. Karailer ve Aveley Tsiyon	335
4. Modern Dönem Yahudi Mezhepleri	344
a. Ortodoks Yahudilik	344
b. Reformist Yahudilik	347
c. Muhafazakâr Yahudilik	355
d. Yeniden Yapılanmacı Yahudilik	360

VI. YAHUDİLİKTE DİĞER DİNLERE BAKIŞ	365
1. Yahudiliğin İslam'a Bakışı	368
a. Yahudi Kaynaklarında Hz. Muhammed ve Kur'an	368
b. Yahudi Kaynaklarında İslam ve Müslümanlar	373
c. Yahudilerin Müslümanlara Yazdığı Reddiyeler	376
d. Modern Dönemde Yahudilerin İslam Araştırmaları	379
2. Yahudiliğin Hıristiyanlığa Bakışı	382
a. Talmud'da İsa ve Meryem	384
b. Orta Çağ Yahudi Kaynaklarında İsa ve Hıristiyanlık	389
c. Yahudilerin Hıristiyanlara Yazdığı Reddiyeler	395
d. Modern Dönemde Yahudilerin İsa'ya Bakışı	399
3. Yahudiliğin Hinduizm'e Bakışı	404
a. Hindistan Yahudileri Tarihçesi	404
b. Yahudi Kaynaklarında Hindistan ve Hindular	406
c. Hinduizm, Putperestlik mi?	411
d. Günümüzde Yahudi-Hindu Diyalogu	415
Yahudi Tarihi Kronolojisi	425
Kaynakça	431
Dizin	439

Yahudiler, dünyanın en eski milletlerinden biridir. Orta Doğu'nun ve dünyanın kaderinin şekillenmesinde tarihte pek çok kez rol oynamış olan bu milletin, bütün yönleriyle incelenmeyi hak ettiği şüphe götürmez bir gerçektir. Ülkemizde gerek akademik gayelerle gerekse bireysel merakla Yahudilikle ilgilenen insanlar bulunmaktadır. Bu kadar köklü bir tarihe ve dinî literatüre sahip Yahudiliği araştırmak önem arz etmektedir. Bunun için öncelikle Müslüman bir ailede ve kültürde büyüyen bireyler için Yahudiliği öğrenmenin ne fayda sağlayacağını ve Yahudilerin hangi isimlerle tanımlandığını bilmek gerekecektir.

1. Yahudiliği Öğrenmenin Müslümana Ne Faydası Olur?

Müslüman bir bireyin Yahudiliği öğrenmesi birkaç açıdan önem arz etmektedir. Öncelikle Kur'an'da Yahudilerden yoğun bir şekilde bahsedilmektedir. Müslümanların, kutsal kitaplarında bu kadar çok anlatılan bir grup hakkında bu kadar ilgisiz ve bilgisiz olmaları son derece şaşırtıcıdır. Maalesef günümüzde İslam dünyası Yahudilerle sadece İsrail-Filistin çatışması bağlamında politik malzeme olarak ilgilenmektedir. Bu türden bir ilgide de Yahudilik bilgisinin düzeyi, internet ortamında ve gazetelerde verilen sınırlı ve sıkıntılı bilgilerden ibaret olmaktadır. Çoğunlukla hamaset üzerinden yürütülen bu süreç, Müslüman bireylerin muhatap oldukları dinî grubu tarih, inanç, ibadet, literatür ve teoloji gibi bütün bileşenleriyle öğrenmelerine engel olmaktadır. Bu da Müslümanlar için büyük bir talihsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kur'an'da Yahudilerin tarihinden teolojilerine, günlük yaşamlarından geleneklerine kadar çok farklı konularda bilgi verilmektedir. Kur'an, bu anlatımların bazılarında genel bir tarih bilgisi verip konuyla ilgili mesajını kısaca üzerinden sunmaktadır. Bazen de Yahudileri hedef alarak farklı konularda doğrudan eleştiride bulunmaktadır. İsrailoğulların ilk kralı Tâlût'un hikâyesi, Mısır'da Firavun tarafından köleleştirilmeleri, Hz. Yusuf'un hayatı ve Yahudilerin geçmişte iki büyük sürgün yaşamaları gibi örnekler Yahudilerin tarihine dair Kur'an'daki önemli kesitlerdendir. Peygamber öldürmeleri, buzağıya tapmaları, Allah'ı açıktan görmeyi istemeleri, Üzeyr'in Allah'ın oğlu olduğunu söylemeleri, elleriyle yazdıkları şeyleri Allah'a nispet etmeleri gibi hususlar da Kur'an'da Yahudilere yönelik en ağır eleştirilerdendir. Bu açıdan bakıldığında Kur'an'da Yahudilerle ilgili kıssaları anlamak için sadece Yahudilerin tarihini bilmenin yeterli olmadığı, ayrıca Yahudilerin dinî literatürünü, inanç esaslarını, dinî yaşamlarını ve Yahudi olmayanlara yönelik bakış açılarını da bilmek gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda Müslüman bir birey, Kur'an'da bir hayli yekûn tutan bu ayetleri sağlıklı bir şekilde anlayabilmek için nitelikli bir Yahudilik bilgisine sahip olmalıdır.

Yahudiler, Kur'an-ı Kerim'de zikredilen dinî grupların başında gelmektedir. Daha Kur'an'ın iniş sürecinde, Medine'de Yahudilerle Müslümanların temasları başlamıştır. Bununla birlikte fiilî temas olmasa bile Mekke'de İsrailoğullarıyla ilgili pek çok ayet nazil olmuştur. Mekke'de inen ayetler daha çok sıkıntı içerisinde yaşayan müminlere önceki ümmetlerin de benzer sıkıntılara maruz kaldıklarını hatırlatma bağlamındadır. Medine'de ise Yahudilerle Müslümanlar ortak bir mekâm paylaşmanın verdiği pek çok sorunla yüzleşmişlerdir. İki grup arasındaki gerilimler sık sık ayetlere yansımıştır. Kur'an'da Yahudilerle ilgili ayetler bir bütün olarak incelendiğinde, bir ırka yönelik özel bir kin ve nefret değil, bir karakter eleştirisinin yapıldığı görülmektedir. Yahudiler bu noktada Müslümanların bir arada yaşadığı grup olduğu için en canlı örnek olarak seçilmişlerdir. Bir diğer ifadeyle, Kur'an'da Yahudilere yönelik yapılan çıkarıcılık, vahyi çarpıtma, cennete kendilerinden başkasını sokmama, altın ve gümüş biriktirme, kendilerini seçilmiş ve imtiyazlı görme gibi eleştirilerin hepsine Müslümanlar da muhataptır.

Müslüman bireylerin Yahudilik bilgisine ihtiyaç duyacakları bir diğer alan da İsrailiyât'tır. Bir kavram olarak İsrailiyât, İslam kaynaklarındaki diğer kültürlere ait rivayetler için kullanılmaktadır. Bu anlamda Yahudilikten, Hıristiyanlıktan, Mecusilikten, Sabiilikten, Gnostisizm'den ve diğer inançlardan elde edilen bilgilerin tamamı İsrailiyât rivayetleridir. Bu inançlardan en fazla bilgi Yahudilikten olduğu için şemsiye bir isimlendirmeye İsrailiyât kelimesi tercih edilmektedir. İsrailiyât, İslam kaynakları içerisinde sıklıkla müracaat edilen bir bilgi havuzu

olarak karşımıza çıkmaktadır. Kur'an'ın yanında hadisleri ve tefsirleri incelerken de sıklıkla İsrailiyât rivayetleriyle karşılaşan Müslüman bireylerin bu rivayetlerin kökenini bilmesi, ilgili metinleri daha sağlıklı analiz edebilmesine imkân verecektir. Böyle bir avantaj da ancak iyi bir Yahudilik bilgisiyle mümkün olabilecektir.

Yahudilik bilgisine ihtiyaç duyulan bir diğer alan da uluslararası ilişkilerdir. Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar için kutsal kabul edilen Kudüs, tarih boyunca el değiştirmiş ve bu üç dinin mensupları da dönem dönem Kudüs'e hâkim olmuşlardır. Osmanlı Devleti de 1516-1917 yılları arasında Kudüs'ü yönetmiştir. Bugün itibarıyla Kudüs'ün statüsü hâlâ tartışılmasına rağmen Yahudiler Kudüs'e hâkim konumdadırlar. Şurası bir gerçektir ki siyasi iradelerin bilgi ve tecrübeye dayanarak aldıkları kararlar her zaman daha sağlıklı olmaktadır. Bu anlamda İsrail-Filistin sorunu, Kudüs'ün statüsü ve Kudüs'ün Yahudiler için anlamı gibi konularda kamuoyunu sağlıklı bir şekilde bilgilendirecek ve bilgi kirliliğinin önüne geçecek Yahudilik uzmanlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bugün artık küçük bir köye dönüşen dünyada, gerek yaşadığımız ülkelerde gerekse internet yoluyla çok farklı kültürlerden insanlarla muhatap olunmaktadır. Bunlar arasında Yahudiler de sıklıkla karşılaşılan bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bazen ticaret yaparken, bazen eğitim veya seyahat amaçlı farklı coğrafyalara gidildiğinde, bazen de internet üzerinden yapılan uluslararası derslerde/konferanslarda veya sosyal medya platformlarında gerçekleşebilmektedir. Yahudilerle iletişim kurmak durumunda olunan bu ortamlarda yeme içme alışkanlıklarından diğer dinî hassasiyetlerine kadar muhatabın dinini ve kültürünü bilmek, Müslüman bireylerin hem özgüvenle iletişim kurmalarını sağlayacak hem de ötekini anlamasına zemin hazırlayacaktır.

2. Yahudiler için Kullanılan İsimlendirmeler

Tarih boyunca Yahudiler için farklı isimlendirmeler kullanılmıştır. Bunlar; “İsrail”, “İbrani” ve “Yahudi” olarak karşımıza çıkmaktadır. Yahudi kaynaklarındaki yaygın isimlendirmelerin dışında ülkemizde de Yahudilerle ilgili “Musevi” ve “Çıfıt” gibi bazı isimlendirmelere rastlanmaktadır. Ayrıca Kur'an'da da Yahudiler için farklı tanımlamalar kullanılmaktadır. Bu isimleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

İsrail: Tevrat'a göre İsrail, Yakup'un lakabıdır. Tevrat, bu lakabı “Tanrı'yla güreşen” anlamında kullanmaktadır (Tekvin, 32:28). Bu kelimeyle birlikte kullanılan *Bney Yisrael* (İsrailoğulları) ifadesi, Tanah'ta yüzlerce kez geçmektedir. Yahudi dinî literatüründe, “bney (oğulları)” kelimesi kullanmaksızın sadece İsrail kelimesiyle de bütün Yahudilerin kastedildiği görülmektedir. Örneğin, Mişna'da-

ki “Kol Yisrael yeş lahem helek la-olam ha-ba (Bütün İsrail’in gelecek dünyadan payı vardır)” cümlesinde “İsrail” kelimesi, bütün Yahudiler anlamında kullanılmaktadır. Kur’an’da da iki yerde “İsrail” lakaplı birisinden bahsedilmektedir (3/Âl-i İmrân, 93; 19/Meryem, 58). İslam kaynaklarında ayette geçen İsrail’in Yakup olduğu konusunda ittifak vardır. Fakat bu ilişkilendirme Tevrat’taki bilgilere dayanılarak yapılmaktadır. Kur’an’da İsrail lakabının hangi anlamda ve kim için kullanıldığı zikredilmemektedir. Müslüman âlimler İsrail’i “Tanrı’yla güreşen” değil, “Allah’ın seçkin kulu” anlamında kullanmaktadırlar. Yahudi geleneğinden bazı âlimler de Müslüman âlimlerin yorumlarına benzer şekilde “İsrail” kelimesinin “Yişra-El (Tanrı doğrudur)” ve “Yaşar-El (Tanrı’nın dürüstü)” anlamlarına geldiğini öne sürmüşlerdir. Aynı kökten gelen ve dürüstler anlamında kullanılan “Yeşurun” kelimesi de Yahudi geleneğinde İsrail ve Yakup ile özdeşleştirilerek kullanılmıştır (Gürkan 2017: 233-244).

İbrani: Yahudileri ifade etmek için kullanılan isimlendirmelerden biri de “İbrani”dir. Tevrat’ta İbrani olarak nitelendirilen ilk kişi İbrahim’dir (Tekvin, 14:13). “İbrani” kelimesinin kökeniyle ilgili iki farklı yorum vardır. İlk yoruma göre kelime, “karşıya geçmek” anlamındaki İbranice a-b-r fil kökünden türemiştir. Buna göre kelime, İbrahim ve ailesinin Fırat Nehri’ni geçerek önce Harran’a oradan da Kenan topraklarına gidişini ifade etmektedir. Bu durumda İbrani tabiri “nehri geçenler” veya “nehrin öte yakasından gelenler” gibi anlamlara gelmektedir. İkinci yorum, Yahudi geleneği içerisinde itibar edilen yorum olup kelimeyi İbrahim’in atası Eber’e dayandırmaktadır (Tekvin, 10:21, 24). Yehuda Halevi’ye (ö. 1141) göre Tanrı, her nesilde davasını temsil edecek manevi misyon yüklediği bireyler seçmektedir. Bu manevi misyon, nesilden nesile aktarılacak Eber’e kadar gelmiş ve Eber’den de torunu İbrahim’e geçmiştir. Halevi’ye göre İbrahim’in İbrani olarak isimlendirilmesinin sebebi de misyonu Eber’den devralmasıdır (Yehuda Halevi, *Kitabu’l-Hazerî*, 1:96). Bu açıdan bakıldığında İbrani, “Eber’in izinden giden” anlamına gelmektedir.

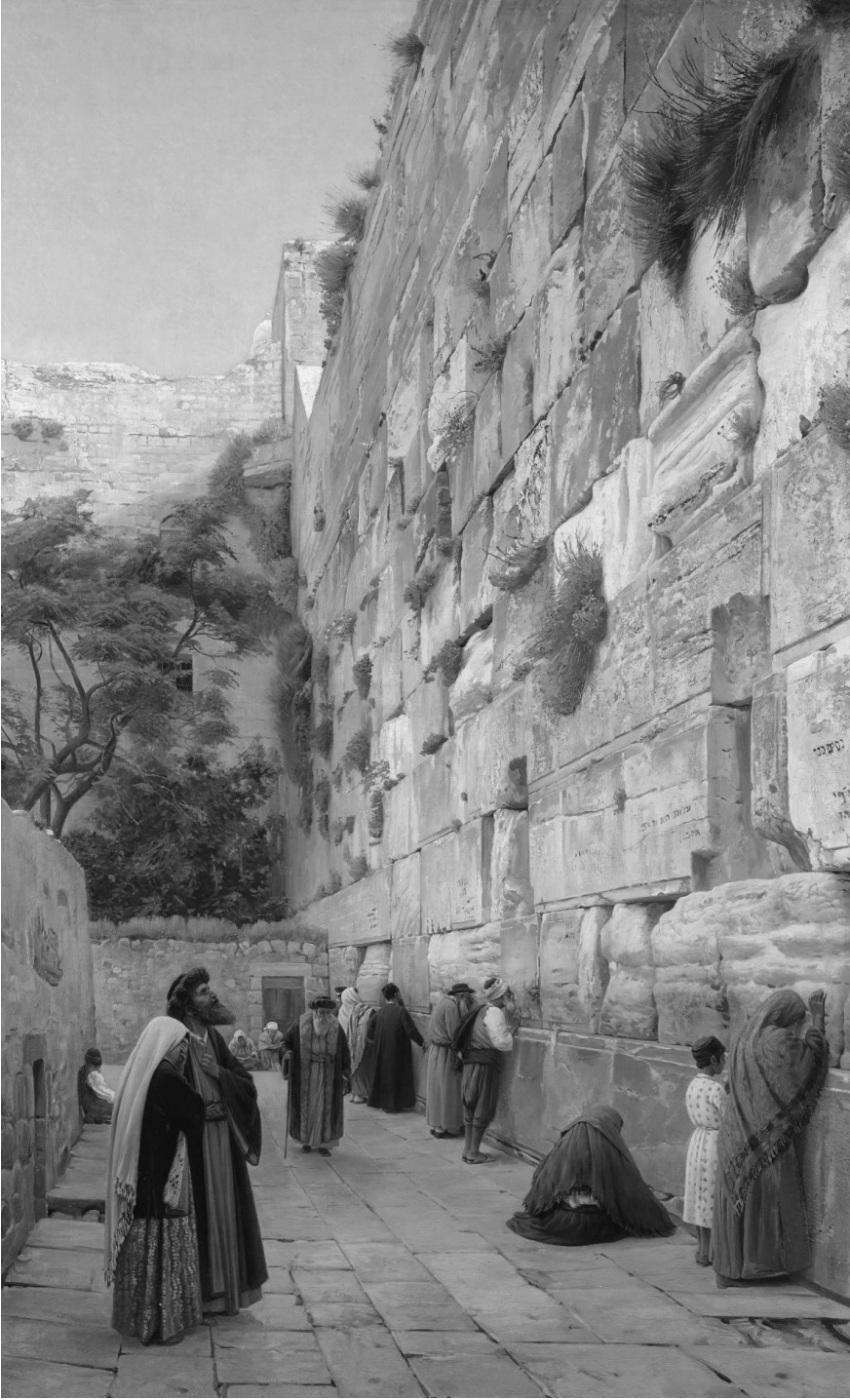
Yahudi: Yahudileri ifade etmek üzere kullanılan en yaygın isimlendirme Yahudi’dir. Kelimenin kökeni, Yakup’un dördüncü oğlu Yehuda’ya dayanmaktadır. Kelimenin ilk kullanımının İsrail ve İbrani isimlerine göre çok daha geç olduğu görülmektedir. Tanah’ta Yahudi olarak isimlendirilen ilk kişi, Mordehay’dır (Ester, 2:5). İsrailoğulları, Süleyman’ın ölümünden sonra kuzeyde İsrail, güneyde Yehuda Devleti olarak ikiye ayrılmıştır. Yahudi isimlendirmesi de Yehuda’da yaşayan insanları nitelemek için kullanılmıştır. Tanah’ta en fazla Ester Kitabı’nda bu isimlendirmeye rastlanmaktadır. Batı dillerinde de Yahudileri nitelemek için kullanılan en yaygın kelime Yahudi’dir. Kelime, Latince *Judaeus* (Yahudi) kelimesinden diğer Avrupa dillerine *Jew*, *Jude*, *Juif*, *Judeu*, *Judio* ve *Jood* gibi farklı

telaffuzlarla geçmiştir. İtalyanca bu diller arasında istisna teşkil etmekte olup, Yahudiler bu dilde *Ebreo* (İbrani) şeklinde isimlendirilmektedir.

Musevi: Kaynaklarda yaygın olmayan bu isimlendirme tespit edebildiğimiz kadarıyla sadece Türkçe literatürde kullanılmaktadır. Kelime, “Musa’nın yasasına tâbi olan” anlamına gelmektedir. Günümüzde Türkiye’deki Yahudiler, Musevi olarak isimlendirilmektedir.

Çıfıt/Çufut: Bu ismin kökeni Arapça *Yehud* (Yahudiler) kelimesine dayanmaktadır. *Yehud*, Farsçaya *cuhud* şeklinde geçmiştir. Farsçadan da Türk lehçelerine *Çıfıt* veya *Çufut* şeklinde aktarılmıştır. Osmanlı döneminde Çıfıt çarşısı, Çıfıt kalesi ve Çıfıt kapısı şeklinde isimlendirilen yerler mevcuttur. Günümüzde de bu kelime, Kırım başta olmak üzere Karadeniz’e komşu Türk topluluklarında kullanılmaktadır. Kırım Karaylarının en kutsal mekânları, Kırım’daki “Yahudi kalesi” anlamına gelen Çufutkale’dir. Çıfıt, günümüzde halk arasında genellikle düzenbaz, hilekâr, fesat gibi olumsuz anlamlarda kullanılmaktadır.

Kur’an’da da Yahudileri ifade etmek için bazı isimlendirmeler kullanılmaktadır. Bunlar arasında en yaygın olanı *Beni İsrail*’dir (2/Bakara, 246; 7/Arâf, 105, 137; 20/Taha, 47; 40/Mümin, 53 vd.). Bu isimlendirme, aynı Yahudi geleneğindeki gibi “İsrailoğulları” anlamına gelmektedir. Kur’an’da Yahudiler için kullanılan bir diğer tabir de *Yehûd*’dur (2/Bakara, 113, 120; 5/Mâide, 18; 9/Tevbe, 30 vd.). Bu isim, genel anlamda Yahudiler anlamına gelmekte olup tekil olarak sadece bir defa *Yehudî* (3/Âl-i İmrân, 67) şeklinde Hz. İbrahim’in Yahudi olmadığını vurgulamak için kullanılmaktadır. *Hûd* isimlendirmesi de “Yahudiler” anlamında kullanılan bir diğer kelimedir (2/Bakara, 111, 135, 140). Kur’an’da Yahudilerle ilgili kullanılan en ilginç isimlendirme *ellezine hâdu* şeklinde karşımıza çıkmaktadır (2/Bakara, 62; 4/Nisa, 46; 5/Mâide, 41; 6/Enâm, 146). Bu tabir, genellikle meallerde “Yahudiler” diye çevrilse de *Yehud* veya *Hud* yerine bu şekilde özel bir kalıbın kullanılması dikkat çekicidir. Bunun dışında *kavm-i Musa* (7/Arâf, 148, 159), *ashab-ı Musa* (26/Şuarâ, 61) gibi Musa ismiyle kullanılan isimlendirmelere de rastlanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Kur’an’daki bu isimlendirmelerin; tarihî, coğrafi ve etnik anlamda ince farklılıklar içermesidir. Doğrudan Yahudilerle ilgili olan bu isimlerin dışında Yahudiler ve Hıristiyanlar için “Kitap ehli/kendilerine kitap verilenler” anlamında “Ehl-i Kitap” tabiri de kullanılmaktadır.



Resim: Ađlama Duvarı önünde ibadet eden Yahudiler, Gustav Bauernfeind, 1887